

NARODNI GOSPODAR

GLASILO ZADRUŽNE ZVEZE V LJUBLJANI.

Člani „Zadružne zveze“ dobivajo list brezplačno. — Cena listu za nečlane po štiri krone na leto, za pol leta dve kroni, za četrt leta eno krono; za člane zvezinih zadrug po tri krone na leto. — Posamezne številke 20 vin.

:: Telefon štev. 216. ::

C. kr. poštne hran. št. 64.846
Kr. ogrske „ „ „ 15.649

Izhaja 10. in 25. vsakega meseca. — Sklep urejevanja 5. in 20. vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo. — Cena inseratom po 30 vinarjev od enostopne petit-vrste, za večkratno inseracijo po dogovoru.

Vsebina: O zadružništvu. Zborovanje gorenjskega živinorejskega okrožja v Škofji Loki. Zaštita maloga posjeda. Ustanovitev „Avstrijske prodajne družbe za kmetijske pridelke“ na Dunaju. Vestnik Zadružne zveze. Gospodarski pregled. Zadružni pregled. Občni zbori. Bilance.

O zadružništvu.

(Predaval na hrv. slov. katol. shodu v Ljubljani V. Pušenjak.)

Najlepše se udejeva načelo krščanske ljubezni do bližnjega potom zadružništva. Zadružništvo — v mislih imam zadružništvo srednjega stanu, katero deluje po načelih Raiffeisena, obrtnih organizacij itd. — zapostavlja lastno korist splošnemu blagru, bje boj proti sebičnosti in skrbi za gospodarski napredek srednjega, zlasti kmečkega stanu.

Načela, na katerih sloni zadružništvo, zlasti pa narodno-gospodarski, нравно-vzgojevalni in socijalni pomen zadrug, so povzročila, da se je zadružništvo med Jugoslovani tako močno razširilo. S ponosom lahko povdarjamo danes, da je katoliško gibanje med Jugoslovani ustvarilo veliko zadružno organizacijo. Ne le, da so možje, kateri so delovali na katoliškonarodnem temelju, ustanovili za svoje somišljenike obilo raznih zadrug, temveč pripravili so tudi nasprotnike do tega, da so začeli zadružno delati in da so vsaj deloma omejili preveliko izkoriščanje ljudstva potom raznih denarnih zavodov, katerim so nadeli ime zadrug, ki pa poslujejo popolnoma po načelih bank. Na IV. slov. katoliškem shodu, oz. I. hrv. katoliškem shodu v Ljubljani lahko v kratkih po-

tezah orišemo uspehe zadružnega dela. Pred približno 20 leti se je začelo v dobi, katero lahko označimo kot dobo katoliškega preporoda med Jugoslovani, zadružno delo. Danes po preteku 20 let štejejo okrog 800 dobro delujočih zadrug, katere vodijo zavedni katoliško narodni možje na jugu naše države. Četudi je organizacija morala prestati hude boje, saj je imela nebroj nasprotnikov, prijateljev pa malo, je vendar dosegla toliko, da je katoliško narodna zadružna organizacija med zadružnimi organizacijami na jugu edina dobro prestala hudo denarno krizo, katera je vladala leta 1912 in prve mesece letošnjega leta. Druge zadružne organizacije med Jugoslovani so prišle o priliki denarne krize v težek položaj, zahtevale so in še dandanes zahtevajo 7 0/0, 7 1/2 0/0, da 8 0/0 obresti za posojila, odpovedovale so mnogo posojil in ljudem v najhujšem času povzročile ogromne stroške in sitnosti. Zasluga naše zadružne organizacije je, da ni kmečko ljudstvo skoro nič občutilo posledic gospodarske krize v naši državi, ki je nastala vsled vojne na Balkanu, dočim so drugi stanovi prav hudo občutili posledice te krize. Nad 150.000 članov je včlanjeno v naši zadružni organizaciji, nad 600.000.000 K (nad pol milijarde) denarnega

prometa izkazuje cela organizacija, blizu 4 1/2 milijona kron znašajo rezervni zakladi, nad 1 milijon kron čistega dobička napravijo vsako leto naše zadruge, našim zadrugam se je posrečilo dobiti nad 150 milijonov K hranilnih vlog. Te številke so le aproksimativne, gotovo so vzete nekaj prenizko, ker še statistika za zadnja leta ni izdelana, a vendar kažejo veliko moč našega združništva. Neprecenljive vrednosti so pa uspehi, ki se ne dajo izraziti s številkami namreč: odprava oderuštva, povzdiga varčevanja in smisel za gospodarski napredek, kateri se opaža povsod. Važno za nadaljni razvoj razmer na jugu je, da je združništvo prvo oživotvorilo praktično vzajemnost med Jugoslovani, ustvarilo tesno gospodarsko vez in povzročilo, da delujeta Slovenec in Hrvat v mogočni združni organizaciji skupaj za gospodarsko povzdigo ljudstva na jugu naše države.

Hvaležno se spominjajo zadrugarji onih mož, ki so v dobi ustanovitev izvršili ogromno delo in kljub mnogobrojnim oviram zgradili mogočno združno stavbo. Ponosno zremo na to stavbo, priznamo pa tudi, da nas še čaka mnogo dela, da moramo v združništvu napredovati kakor povsod drugod in izkoristiti vse moderne pridobitve. Združni kongres v Ljubljani, ki se je vršil 1. in 2. aprila t. l., je začrtal naš združni program za bližnjo bodočnost in sicer: izpopolnitev naše organizacije potom novega združnega zakona, ki bo vseboval določbe, katere so za zdrav razvoj zadrug potrebne, ustanovitev osrednje združne blagajne za celo državo, vzgoja dolžnikov k rednemu plačevanju obresti in rednemu letnemu odplačevanju posojil, zveza med obrtnimi, strojnimi in kmečkimi zadrugami, nakup vseh kmetijskih potrebščin in prodaja kmečkih pridelkov potom trdne Gospodarske zveze, kot velike blagovne centrale, delo za splošni blagor in gojitev domačega duha. Zadnja leta si je stavilo združništvo kot važno nalogo pospeševati delo za ljudski blagor in gojitev domačega duha. Veliko zaslug za ta stremjenja, katera

goji vse avstrijsko kmečko združništvo, si je pridobil g. dr. Krek. Delo za splošni blagor obsega vsa stremjenja za povzdigo izobrazbe, pospeševanje dobrodelnosti in povzdigo gospodarskega blagostanja, delo za gojitev domačega duha pa ohranitev narodnih noš, šeg, navad in običajev, narodnih pesni in pravljic, narodnih slogov pri stavbah itd. Utrditi treba vse obstoječe zadruge, ustanoviti pa še treba v mnogih deželah živinorejske in strojne zadruge, ter organizirati nakup kmetijskih potrebščin in prodajo kmetijskih pridelkov potom zadrug. Združna disciplina je predpogoj za napredek posameznih zadrug kakor tudi združnih central. Združno disciplino mora uvaževati vsak zadrugar in se v vseh slučajih posluževati svoje zadruge, se ne sme pustiti premotiti od hipnih navideznih večjih ugodnosti, katere nudijo druge organizacije, ker so take ugodnosti, o čemur priča več slučajev v zadnjem času, lahko zanj usodepolne. Le tedaj, če bo vladala v krogih zadrugarjev železna disciplina, bodo mogle zadruge v kritičnih časih ljudstvu koristiti. Stroga disciplina mora pa tudi vladati v krogih zadrug samih; iste morajo, če se žele obvarovati škode, strogo uvaževati vsa navodila svoje združne centrale in sicer ne samo navodila glede splošnega poslovanja, ampak osobito navodila glede uporabe denarnih sredstev in centralizacije denarja. Vsak zaveden voditelj zadruge mora stremeti za tem, da odstrani nedostatke, kateri se pokažejo pri revizijah, imeti mora vedno pred očmi, da zadruga gospodari s tujim imetjem, da je od njenega delovanja odvisna ekzistenca nebroj članov, uvaževati mora pravi namen naših kmečkih zadrug. Vnovič se mora na tem mestu poudarjati, da ni namen naših kmečkih posojilnic financirati ali ustvarjati industrijska podjetja ali velike stavbe in podeljevati visoke kredite. Te naloge izvršujejo banke, družbe z omejeno zavezo in podobne gospodarske organizacije. Da se razbremene naše denarne zadruge in da našim trgovcem in obrtnikom potreben zavod, je potrebna ustanovitev banke v Ljubljani.

Obstoj in razvoj naše gospodarske organizacije zahteva, da ostane oziroma postane Zadružna zveza v Ljubljani vrhovna zadružna centrala za ves slovenski jug, četudi se bode v posameznih deželah zadružništvo več ali manj decentraliziralo. Zadružna zveza naj bo glavna revizijska zveza in osrednja blagajna za jugoslovanski jug; Gospodarska zveza v Ljubljani pa blagovna centrala za jugoslovanske dežele. Celo organizacijo mora prevevati duh skupnosti, ozir na skupnost naj izpodrine ozko lokalno stališče, vse zadruge mora prešinjati zavest, da je dolžnost posameznih zadrug v interesu skupnosti priskočiti v kritičnih časih na pomoč onim zadrugam, ki so pomoči potrebne.

Da bo zadružno delo napredovalo, je treba sposobnih zadružnih delavcev. Mnogo se v tem oziru stori potom zadružne šole, tečajev, okrožnih zadružnih shodov in predavanj. A to še ni dovolj! Potrebno je, da se vsi oni sloji, kateri so poklicani sodelovati pri zadružništvu, temeljito o zadružništvu pouče. Pouk o zadružništvu se naj upelje na učiteljskih, v bogoslovnih učiliščih, v kmetijskih in ponavljalnih šolah; v šolske knjige naj bi se vzela berila tičoča se zadružništva, s čemur bi se vzbudilo zanimanje za zadružništvo in najširši sloji ljudstva pridobili za zadružno misel.

Zadružništvo je napovedalo boj oderuštvu v vseh oblikah. Posrečilo se je istemu skoraj popolnoma odpraviti denarno oderuštvo, treba pa še mnogo dela, da se odstrani blagovno oderuštvo, ki vlada pri prodaji kmetijskih pridelkov. Cilj zadružništva je ustvariti direktno zvezo med producenti in konsumenti in stem doseči boljše cene za kmetijske pridelke. Država rabi mnogo gospodarskih potrebščin za vojaštvo; v mnogih naprednih državah kupuje država te potrebščine od kmetijskih zadrug, katere skrbe za to, da odgovarja blago vsem onim zahtevam, katere stavi vojaška oblast glede kakovosti itd. Na katoliškem shodu zbrani Jugoslovani vnovič priporočamo vladi, da se pri nakupu potrebščin za vojaštvo ozira na naše kmetijske zadruge in pripomore našemu kmeč-

kemu ljudstvu, ki prinaša največ žrtev za vojaštvo, do boljših dohodkov. Potrebno je, da poklicani krogi (kmetijske družbe in deželni odbori) to zahtevo kmečkih organizacij odločno podpirajo.

Tudi v bodoče bodo posvetili katoliško narodni Slovenci vse svoje sile razvoju in procvitu zadružništva, katero — citiram izrek slavnega agrarnega politika Buchenbergerja — „ne vpliva ugodno samo na gospodarsko življenje ampak tudi na duševno in нравno življenje svojih članov in sicer ne le radi tega, ker je potreben predpogoj za napredek v duševnem in нравnem oziru povzdiga gospodarskega blagostanja, ampak tudi, ker je članstvo v zadrugi, delo v nji in za njo šola samo-odgoje, požrtvovalnosti in skupnosti in, ker vpliva zadružno skupno delo na zadrugarje in je vsodbujajoča k podjetnosti in delavnosti. Upanje potom združenja doseči gospodarske ugodnosti, katerim bi se posameznik v svoji osamelosti moral odreči, povzdiguje samozavest in zaupanje v lastno moč“.

Na podlagi teh izvajanj predlagam sledeče resolucije:

1. Katoliški shod priznava in poudarja znova, da je zadružništvo, sloneče na načelih samopomoči in krščanske ljubezni do bližnjega, eno najuspešnejših sredstev za gospodarsko povzdigo kmečkega stanu.

2. Katoliški shod jemlje z zadovoljstvom na znanje veliko in požrtvovalno delo, ki so je vršili za ljudski blagor vneti možje v slovenskih in hrvaških deželah v prid zadružništvu v zadnjih dveh desetletjih. Priporoča ob enem, naj z enako vnemo in vstrajnostjo še v bodoče delujejo pri zadružnih napravah.

3. Ker je najtrdnjša podlaga uspešnemu zadružnemu delu ta, da posameznik podredi svojo osebno korist koristim celote, zato priporoča zadružnikom neomajno zvestobo do njihovih zadrug, zadrugam pa do njihovih centralnih organizacij. Stroga disciplina, točno izvrševanje navodil zadružnih central je pogoj, da se zadruge ne le lepo razvijajo in da iz-

popolnijo svoje poslovanje, temveč da se tudi obvarujejo raznih nevarnih spekulacij, ki utegnejo dovesti zadruge v propast in s tem škodovati tudi ugledu celih združnih organizacij.

4. Za izpopolnitev združnega dela je velikega pomena združni pouk. Katoliški shod konstatira, da je poleg združnih tečajev in poučnih sestankov treba še širšega pouka in zato priporoča c. kr. vladi, da se vpelje pouk o združništvu na učiteljskih, bogoslovnih učiliških, kmetijskih in ponavljalnih šolah, v šolske knjige naj bi se pvivzele stvari, tičeče se združništva.

5. Katoliški shod znova priporoča c. kr. vladi, da po zgledu drugih naprednih držav nakupuje za vojaštvo gospodarske potrebščine naravnost od kmetijskih gospodarskih organizacij.

6. Ustanovi se naj za jugoslovanske dežele v Avstriji bančni zavod v Ljubljani, ker je isti nujno potreben, da se razbremene naše denarne zadruge in da našim trgovecem in obrtnikom nujno potreben denarni zavod. Naprosi se Zdržna zveza v Ljubljani, da v kratkem času ustanovitev izvrši.

Resolucije so bile soglasno sprejete.

Zborovanje gorenjskega živinorejskega okrožja v Škofji Loki.

Gorenjsko živinorejsko okrožje je priredilo v soboto dne 16. avgusta svoje običajno vsakoletno zborovanje, ki se ga je udeležilo 150 zavednih živinorejcev. Poslale so svoje zastopnike skoro vse živinorejske zadruge. Zborovanja so se udeležili poslanci g. Demšar, g. Jarc in g. Zabret. Deželni odbor je zastopal g. dr. Lovro Pogačnik, deželni tajnik, navzoča sta bila tudi gg. živinorejska nadzornika Rataj in Legvart.

Predsednik g. Mrkun otvori zborovanje in pozdravi vse navzoče ter poroča, koliko resolucij lanskega kamniškega shoda se je izvršilo.

Nato predava g. Fr. Černe, deželni živinozdravnik, o jalovosti krav. Omenja, koliko škode

povzroči jalovost krav in našteva razne vzroke te bolezni. Ker je pa jalovost krav zelo razširjena in zato zelo nevarna za živinorejo, zato jo je treba povsod zatirati. Isto sta spoznali tudi država in dežela in zato začeli pomagati, da se prepreči nadaljno razširjevanje. G. predavatelj končno priporoča, da naj se vedno, kadar se pojavi ta bolezen, obrne na deželni odbor. Vedno je pa treba preje vse preiskati in dognati pravi vzrok bolezni in potem na podlagi tega opazovanja zdraviti.

Pri debati so živinorejci iz svoje skušnje navajali razne odpomočke proti jalovosti krav. G. Krištof, živinorejski inštruktor, stavi predlog da naj bi se napravil sklep, da naj vse zadruge, kjer se pojavi jalovost krav, združijo h skupnemu delovanju proti temu zlu. Konstatira se, da je ta bolezen razširjena po celi Gorenjski, razven v Moravčah in Cerkljah. G. Krištof vpraša g. Černeta, kako odpomoči jalovosti krav, ta nasvetuje, da naj vse prizadete zadruge sporoče deželnemu odboru, ki bo poslal svojega živinozdravnika, da bo potem preiskal in da se bo tako začelo enkrat sistematično delati proti jalovosti krav.

Nato se sprejme soglasno sledeča resolucija: Vsaka živinorejska zadruga mora takoj, ko se pojavi jalovost krav, naznaniti to deželnemu odboru, da se čim prej bolezen zatire.

Zatem obrazloži g. dr. Lovro Pogačnik načrt novega zakona o pospeševanju živinoreje za Kranjsko, oziroma omenja one točke, ki se nameravajo spremeniti. Kajti tak zakon že obstoji iz l. 1890. in l. 1902., ki pa je že zastarel.

Pri debati se oglasi g. Finžgar, ki predlaga, da naj se posamezne točke ne obravnavajo, ker so prevažne, da bi se v tako kratkem času mogle zadostno pretehtati, ampak načrt novega zakona naj se razpošlje živinorejskim zadrugam, županstvom in poslancem v presojo. Po zimi pa naj se vrši skupen shod v Ljubljani, na katerem naj se posamezne točke tega zakona natančno obravnavajo. G. dr. L. Pogačnik obljubi, da bo deželnemu odboru to

sporočil. Omenja, da je bil deželni odbor že preje mnenja, da se mora prej posvetovati z živinorejskimi zadrugami in da ravno vsled tega še ni zakon prišel pred deželni zbor. G. poslanec Jare želi, da se razpošlje zakon v taki obliki, da bo na eni strani novi, na drugi pa stari zakon in pridejan naj bo še mal komentar, da se ve, kaj hoče postava. Naposled se sklene soglasno sledeča resolucija:

Deželni odbor se naprosi, da se načrt nove postave o pospeševanju živinoreje v primerni obliki razmnoži in razpošlje živinorejskim zadrugam, županstvu in poslancem. Zadrugna zveza naj še to zimo v dogovoru z deželnim odborom skliče skupno posvetovanje v Ljubljani, da se ta načrt obravnava in dožene.

Nato poroča poslanec g. Demšar o državnem in deželnem pospeševanju živinoreje in izvaja sledeče: V zadnjem času se je tudi država in dežela začela bolj zanimati za povzdigo živinoreje. Vsako leto je naraščala svota, ki je bila določena za živinorejo, tako da imamo danes okoli 200.000 K določenih za povzdigo govedoreje. Toda kako porabiti ta denar? Ali naj se kakor zadnje čase, tudi še naprej kupuje plemensko živino drugod, izven Kranjske?

G. Bergant iz Moravč je mnenja, da naj se plemenska živina kupuje kolikor mogoče doma. Enakega mnenja je tudi g. Tavčar iz Sele, pristavi pa, da naj se, če se gre že kaj kupit, vedno kupi le blago prve vrste. Nato se oglasi k besedi g. Finžgar, ki odobrava nasvet gg. Berganta in Tavčarja. Omenja le, kolike koristi je deželni pašnik Robež, na katerega se je kupilo 260 bikov, a vse iz domače dežele, torej je doma ostalo 78.000 K, tisoči ki bi sicer šli v Pinzgau, če ne bi bilo Robeža. In vendar se Robež vsako leto zelo dobro obrestuje.

Po zelo živahni debati se sprejmo te-le resolucije:

1. Plemenski biki naj se pokupijo v domači deželi, tako da bo državni in deželni denar doma ostal.

2. Kjer imajo doma vzrejenega bika na prodaj, naj se ga pride ogledat in če je sposoben, naj se ga kupi.

3. Fina plemenska živina, ki je ni mogoče dobiti v domači deželi, se sme kupiti v tujini, in sicer naj dotična živina ne bo stara čez eno leto. K nakupu naj se privzame tudi živinorejski izvedenec.

G. Tavčar stavi predlog: Premovanje telic naj se odpravi, denar naj se pa porabi za nakup mladih lepih telic. Sprejeto. G. Bore povdarja, da naj se ozira pri nakupu bolj na to, kje se je telica vzrejala, ali na prostem pašniku ali planinah, ali pa v hlevu, kakor pa na lepe oblike in stavi tudi tozadevni predlog, ki pa ni bil sprejet.

Nato obrazloži g. Krištof pomen vnovčevanja, priporoča vnovčevalnico Zadrugne zveze in razloži tudi njeno poslovanje.

Pri debati stavi g. poslanec Demšar predlog: Pri pokupovanju lepe plemenske živine po živinorejskih zadrugah z deželno podporo naj deželni odbor gleda na to, da je te podpore deležen tudi živinorejec-prodajalec. Sprejeto.

Nato govori g. Bore kako razširiti in poglobiti živinorejsko znanje. Našim živinorejcem je v prvi vrsti potreben pouk. Brez stvarnega pouka se živinoreja ne bo povzdignila. Vojskovodja grof Montekukuli je rekel, da je za vojsko treba denarja, denarja in zopet denarja, za živinorejce je pa potreben pouk, pouk in zopet pouk. Sprejmo se sledeči predlogi:

1. Vsaka živinorejska zadruga naj vsaj dvakrat na leto priredi predavanje o živinoreji, vsako drugo leto pa dvodnevni živinorejski tečaj.

2. Živinorejske zadruge naj prirejajo za mlade gospodarje dvomesečne živinorejske tečaje. Če ena živinorejska zadruga tega ne zmore, naj se pa več zadrug združi in skupno napravi tak tečaj.

3. Živinorejske zadruge naj delajo na to, da se bo v njihovem okolišu vršil tudi gospodinjinski tečaj, kjer naj se dekleta, bodoče go-

spodnje, pouče tudi o živinoreji, mlekarstvu in prašičereji.

4. Živinorejske zadruge naj vplivajo, da bodo sinovi živinorejcev obiskovali zimsko šolo na Grmu. Vodstvo te šole naj pa sprejme le take učence, ki bodo ostali pri kmetijstvu.

5. Vsaka živinorejska zadruga naj si omisli kmetijsko knjižnico.

6. Živinorejske zadruge naj tudi napravljajo poučne izlete.

7. Glasilo živinorejskih zadrug bodi „Narodni Gospodar“, v katerem naj zadruge res pridno dopisujejo o svojem delovanju.

8. Dela naj se na to, da se pouk na ljudski šoli preosnuje v prid kmetskemu stanu. Osnovni pojmi o živinoreji in združništvu naj se podajajo strokovno že v ljudski šoli.

Naposled g. Mrkun ob kratkem razloži važnost in pomen kronike za živinorejske zadruge. Kajti, da se more delovanje živinorejskih zadrug zasledovati, je na vsak način potrebna knjiga, v katero se vpiše vse, kar stori zadruga v napredek živinoreje. G. predavatelj razloži, kako naj bodo kronike razdeljene in kako naj se jih vodi. Sklene se soglasno: vsaka živinorejska zadruga mora natančno in vestno voditi kroniko.

Pri volitvah je bil zopet enoglasno izvoljen za dobo enega leta za predsednika gorenjskega živinorejskega okrožja g. Anton Mrkun, župnik na Homeu.

Koncem zborovanja se sklene, da se vrši prihodnje zborovanje drugo leto na sv. Roka dan v Gorjah pri Bledu.

Nato zahvali predsednik vse zborovalce za toliko udeležbo in zaključil krasno uspelo zborovanje.

Zaštita maloga posjeda.

Poznati talijanski narodni ekonom i bivši ministar u Italiji, Luigi Luzzati, učenjak svjetskoga glasa, otvarajući na 18. maja o. g. u Piačenci, kongres na zaštitu maloga posjeda, držao je izvanredno zanimivi govor,

kojega donosimo u prevodu, prama izvorniku štampanomu u talijanskoj naučnoj smotri „Nuova Antologia“ br. 995.

Govor je ovaki:

„Svijestan sam velike važnosti ovoga kongresa, na koji se sakupiše predstavnici zemlje naše, skromni poljodjelci naši, koje tjera želja i volja za riješenjem jednoga od najvećih problema. Pristupili su i učeni ljudi, koji već dugo prosvjetljuju seljake do u najdalje krajeve. Ovdje su sakupljeni i političari, koji stoje na raznim programima, ali su vezani jednakim težnjama za dobrobit poljoprivrednika.

Svi se ovi: poljodjelci, učenjaci i političari ovdje sakupiše i složiše, da vijećaju o jedinom predmetu: kakva ima da bude ekonomska, pravna i socijalna zaštita maloga posjeda.

Ja sam, gospodo, dosta odmakao u godinama, pak se mogu sjećati, kako su prijašnje prilike bile skroz različite od sadašnjih. Nazad trideset i više godina cijene seoskoga zemljišta i njihovih proizvoda bijahu tako niske, da se nije skoro više ni isplaćivalo obradivati tla. Zato se kod nas moralo raditi, da se snize porezi, nameti, prirezi, da se zaštite domaći proizvodi, nametom visoke carine na inozemske poljske proizvode. Sve to pak nije dosta pomoglo, a svak je bio tada nezadovoljan.

Onda su američki ekonomisti govorili, da je bescejeni zemljišta i poljskih proizvoda uzrokom poglavito činjenica, što nije bilo na svijetu dosta zlata; zato se predlagalo, da se opet uvede neograničeni bimetalizam, rehabilitiranjem srebra.

Danas se događa baš obratno: mi znamo, da na svijetu zlato obiluje, da je srebro spalo na prosti surogat zlatne valute, pa usprkos tomu amerikanci tvrde da je porasla cijena svega onoga, što služi pučkomu konsumu, s razloga, što se producira mnogo zlata!

Ovdje danas nije mjesto, da istražimo sve razne razloge ili uzroke ovih pojava, ali se mora istaknuti činjenica, da su doista

cijene poljskih proizvoda uopće porasle i da za to raste vrijednost zemlje.

Kad je u Italiji, nakon g. 1880., agrarna kriza bila nas skoro upropastila, jer je bila teška i dugotrajna, tad smo se latili posla, da stvorimo ili bolje: da podignemo u Italiji industriju; bili smo na ime uvjereni, da će industrija bolje i više konsumirati razne plodove naše zemlje. A evo se doista i obistinilo, jer kod narodâ, koji uživaju ekonomsko ravnotežje, poljeprivreda i industrija razvijaju se usporedno, te jedna drugo potpomažu u lijepom i moćnom skladu.

U istinu talijanska je industrija silno koristila u onim tužnim vremenima talijanskoj poljoprivredi. Ali se onda u isto doba griješilo time, što se osnivahu industrijska poduzeća mahom, bezglavo i preko potrebe; na taj je način bačeno na stotine milijuna narodnoga kapitala. Zato će biti izdajicom Italije svaki onaj, koji bi se usudio da opet bezglavno i na brzu ruku osniva industrijalna poduzeća.

Dobro i pravo će biti da se poslužimo europskim mirom, za kojim svi težimo; ali kad opet procvate novčani promet, tad neka se naprije urede postojeća industrijska poduzeća, a neka se nova ne osnivaju.

Medjutim se mora na svaki način posvetiti poljoprivredi, dakle zemlji našoj, sva svota, koju država, svake godine, još može da prištedi. Poljoprivreda neće naime izjaloviti nade uloženoga kapitala onda, kad se ona racionalno razvija, a na način kako to dandanas agrarna znanost uči i nalaže. Dandanas se naime u svakoj grani ili vrsti poljoprivrednih radnja takodjer traži, da se odnosna radnja obavi što intenzivnije i sa strojevima i uopće pomagalicama — što savršenijim.

Takova poljoprivreda dava ljudima ekonomsku autonomiju, a uz to i političku nezavisnost. Zemlja, tako obradjena, postaje našom najboljom štedionicom, pravim izvorom svakoga blagostanja.

Zato treba ulagati što veći dio narodnoga novca u zemlju, hranilicu našu.

To je djelo pravoga ekonomskoga spasa; u tu svrhu treba da država, zemlja i svaka općina, te znanost i vjeresija potpomognu ta divna svojstva naše zemlje i krasne sposobnosti naših zemljoradnika.

Između ovih zadnjih, između izmorenih naših seljaka i težaka ističu se, prodiru u prve redove mali posjednici. Ovi su u svim krajevima postali pravi miljenici: njima svak poročuje slatke riječi; za njima se sve stranke jagme!

Tome se i mi radujemo; naša je stranka na svom barjaku, oko kojega se okuplja sav prosvjetljeni puk, koji radi i trpi, nosila uvijek zapisane riječi: „nezavisnost i sloboda domovine“, a ove su dvije stečevine preduvjet seljačkoga, kao i uopće svakoga drugoga narodnoga blagostanja.

Mi ne tražimo od bijednika, koji nas u znoju lica svoga hrane, da nas politički naplaćuju; niko naime od nas ne žive od politike. Ali neka nas oni — to ih molimo u isključivom njihovom interesu — slušaju; neka uvažuje naše preporuke i naše riječi, jer nam je tvrda vjera, da će mali posjednici — seljaci i težaci, — kad budu kao spašeni i slobodni ljudi i na dalje svojim znojem natapali zemlju, hranilicu njihovu i našu, — da će naime baš ovi poljoprivrednici biti najsvjesniji činioци ili čimbenici u javnomu životu naše domovine; oni će znati žilavo i ustrajno raditi za dobro domovine, a da neće tad više puštati, da ih zavadja ni strast, ni varka.

Po cijeloj zemaljskoj kruglji danas se diže glas, moćan glas, kojim zemljoradnici vaze za svojim uskrsenjem.

U Engleskoj, u Rusiji, u Njemačkoj, u Sjevernim Državama na Balkanu i u Španjolskoj — svuda ustaju poljodjelci.

Francuska je, za treće republike, baš divnim ustanovama podigla seljaštvo do prave

sreće; tu je mali posjed, koji radi i trudi, postao i ostao ono, što mora da svuda bude — naime temelj države i naroda, izvor narodnoga blagostanja i narodne snage.

Kad sam ja o tome nekad govorio s onim francuskim velikanima, koji se zovu Ribot i Méline, oni su plamtili od pustoga uživanja, motreći uspjeh najvećega djela treće republike, koja je znala usrećiti milione poljoprivrednika. Ovi su, baš ovi mali, ali mnogi poljoprivrednici — govorahu mi Ribot i Méline — popravili sve štete iz poraza, iz ratnoga danka, i iz svih ostalih katastrofa Francuske u onoj groznoj godini!

Prilike u Francuskoj slične su našim; ta, suplemenjaci smo; imamo takodjer pravne uredbe slične, pa mi se čini, da bi uputno bilo da nam francuski agrarni zakoni budu vodičem. Ali pri tomu uzmimo i sve ono, što je najboljega i u drugim državama, čije uredbe dobro poznamo. Osobito prilagodimo na naše prilike sve ono, što je dobro u Njemačkomu carstvu, gdje je n. pr. baš savršen rad oko unutarnjeg naseljivanja (kolonizacije), oko agrarnoga kredita, sa teritorijalnim zajedničkim organizacijama, sa pučkim bankama i seoskim zadrugama, te sa središnjom blagajnicom za vjeresiju seoskih zadruga itd. itd.

Svuda poznamo baš divnih ustanova, pri kojim djeluje privatna marljivost i odgovornost, uz državnu potporu. Kod svih tih ustanova može seljak u potrebi da dobije zajam uz dobre uvjete, prilagodjene prama raznim stupnjevima razvitka maloga posjeda i poljoprivrede uopće.

Zato i mi danas ovdje sakupljeni — a ima nas po svoj prilici svakoga mišljenja i razne vjere — obećajmo svečano domovini našoj miloj, da ćemo složno poraditi na zaštitu malih posjednika, i seljaka uopće, na ekonomskom, pravnom i socijalnom polju.¹⁾

Neka se iz svih naših redova podigne baš bojovni glas: da se podigne seljaka,

težaka, maloga posjednika; barjak našega rada okitimo geslom: „kult maloga posjeda i seljaštva“.

U našem radu neka bude i ostane isključena i sama pomisao, da jurišamo, na velike posjede; ovi mogu naime da pod nekim prilikama budu korisni narodnomu gospodarstvu. Mi se nasuprot obaramo proti onomu velikom posjedu ili latifundu, koji je bio već u rimsko, staro doba upropastio Italiju, koji predstavlja ljenčine, odsutne sa vlastitoga posjeda, koji planduju po gradivoma, te ne mare za zemlju i puštaju da ona propada, ali istodobno nemilosrdno postupaju prama težacima i kmetima, živući raskošno o njihovom krvavom trudu.

Kad je Francesco Crispi, s garibaldinskim žarom predlagao, da se veliki posjedi na Siciliji podijele među težake, revolucionarnim sredstvima, on je doista onda predviđao, pače osjećao, da dolaze nova vremena, u kojim je, baš kao danas, moguće da se dodje do jednakoga cilja, ali sa sredstvima iz prava i zakona po ekonomskim i socijalnim načelima.

Sad ću pak prikazati, kako mi mislimo, da se može riješiti veliki agrarni problem o zaštiti maloga posjeda.

Mi tražimo, kao u Francuskoj i drugdje, i kako sam predlagao kao ministar g. 1897., da se naime malo po malo snize svi porezi i sve daće, koje terete seoska siromašna zemljišta i male seoske zgrade; da se ukinu sve pristojbine za djela i spise, koji se odnose na racionalno uređenje, zaobljenje i dieljenje seoskih dobara. Na taj će se način mnogo dobro učiniti i mnogo posala olakotiti težaku, kako se učinilo za niže slojeve pučanstva u gradovima. Treba pak da nestane fiskalno brbljanje, da se naime sva zemljišta imaju teretiti porezom po načelu, koje nije drugo već izlika, da su odnosni porezi realni, a ne personalni; ovo je u istinu prosta igra riječi, dočim se na taj način baš lično tereti ogromni dio poreznika i to najbjeđnijih.

Doduše treba, rekoh postepeno da se odnosne financijske reforme provedu, i to dužnim

¹⁾ Ovih je dana L. Luzzatti izdao baš krasno djelo: *La tutela economica, giuridica e sociale della piccola proprietà*; Roma, 1913; tip. ed. naz. L. 5.

obzirom na javni erar, čija solidnost i snaga mora da jednako svima nama na sreću leži. Zato treba u prvom redu i na vrijeme naći druge izvore za pokriće javnih, potrebitih troškova, na mjesto onih dosadašnjih izvora, koji bi se imali ukinuti, jer bi inače država, pokrajine i općine imale štete. U tu svrhu bio sam ja već u jednoj zakonskoj osnovi predvidio pristojbine na kinematografe, bars na ljetišta, na zabavišta i. sl., te i povećanje poreza na žestoka pića.

Zadovoljan sam, što sam godine 1910., u odnosnoj zakonskoj osnovi, rekao proti alkoholizmu baš iste riječi, koje je ovih dana izrekao veliki ministar u Engleskoj, kad je govorio o financijskom stanju. Oba se naime slažemo u tomu, da je ideal poreza na žestoka pića onaki porez, iz kakvoga erar crpi što veću korist, a u isto doba čini, da se umanju proizvod i potrošak žestokih pića. Na ovaj način porez djeluje u dva smjera: financijski i higijenski — na korist pučanstva.

Potrebno je suviše da se podupre unapredjenjem¹⁾ kooperativnih zadruga, te seljačkih udruženja na osnovi uzajamnosti, osobito za svakovrsna osiguranja, potičući svuda i svakoga da takove zadruge osniva, a da u isto doba stvara uredbe, koje olakoćuju sigurno i uspješno djelovanje svih zadruga.

Žurna je pak potreba, da se osnuju vjeresijski zavodi u osobitom obliku; i baš u prvom redu na osnovi štednje, braneći da se bave nesigurnim poslima, a gledajući, da oni opet prionu uz čedna načela, kojim su počeli da rade među seoskim pučanstvom. Osim toga morat će i države da djelomično sudjeluju pri isplaćivanju kamate, eda tako odnosni zavodi budu mogli poslovati pri otkupu malih posjeda na način, da i siromašniji uzmognu postati mali posjed-

nici. Napokon se za ovake zavode moraju da nadju takodjer srestva u svrhu, da se mali posjedi poboljšaju i da se uzmognu brzo naknaditi štete, koje kadkad nastaju iz elementarnih sila.

Napominjem i to, da treba doznačiti onim seljacima, koji nemaju vlastitoga zemljišta, dijelove neobradjenih javnih dobara, pa bilo i u obliku vječite ili trajne enfiteuze,¹⁾ ali uz obvezu, da odnosno dobro obrade i uzdrže plodonosnim. Osim diobe javnih dobara, t. j. onih, koji pripadaju državi, pokrajinama i općinama, te su neobradjena, morala bi se razdijeliti i sva ostala neobradjena dobra, komugod, pa i privatnicima, pripadala, jer neobradjena tla na svijetu ne smiju da leže, a oni vlasnici, koji zapuštaju zemlje ne zaslužuju osobitih obzira.

Mi pak držimo, da treba istodobno izdati posebne zakone i stvoriti posebne socijalne uredbe na zaštitu maloga posjeda i na ustanovljenje t. z. obiteljskih dobara, vrhu čega su u parlamentu prikazali baš krasna izvješća zastupnici Artom i Mosca. Odnosnu sam pak zakonsku osnovu bio ja prikazao g. 1910., zajedno s vašim odličnim zastupnikom Raineri.

A kad ovo napominjem, želim da budemo vrhu slijedećega na čistu: propis, da se mala obiteljska dobra ne smiju prodati, ni inače odtudjiti, ne smatram ja nikakvom osobitom koncesijom; to je u istinu samo nedodatak ili upotpunjenje ene odredbe, koja već u gradjanskom zakoniku za gazde postoji. Kako je naime bilo dopušteno, da se mogu osnivati t. z. „maggioraschi“ (fedecomessi) za plemiće i ine gazde, tako mi danas želimo, da se po zakonu budu mogli svarati „maggioraschi“ za male seoske posjednike, koji žele i hoće, te rade i nastoje, da se otkupe i da budu i da ostanu slobodni zemljoradnici na svomu, za se i za svoju obitelj, koja takodjer na obiteljskom dobru neumorno radi.

¹⁾ Usporedi referat savj. Miha Obuljena na prvom zajedničkom kongresu, aprila 1913 u Ljubljani, pod naslovom: „Zadružništvo“ u odnosu sa skrbi za javno blagostanje i uzgoj domovinskoga duha“. Štampano u „Narodnomu Gospodaru“ u Ljubljani br. 8 i sl., te u „Hrv. Kruni“ 1913 br. 61 i sl.

¹⁾ Kod nas liveli.

A da životna krv uzmogne kolati kroz sve dijelove malih posjeda, potrebno je da se između njih provede jedna što gušća mreža seoskih puteva, da se tako olakoti saobraćaj ne samo zemljoradniku, već i blagu svake vrsti i da se omogućí brzi, laki i sigurni prenos svakojakih strojeva i plodova. Neka u tu svrhu zemljoradnici ustanu i neka svom energijom postignu odnosni „veliki zakon“, baš onako živo i glasno, kako traže uredjenje vjeresije, odričući se svih onih javnih radnja“, koje žalibože imaju samo političko-izborne vrijednosti.

Prije nego li završim, dopustite mi, da vam istaknem još dvije druge važne reforme.

Prvu moćno zagovara čovjek Pasquale Villari u svrhu, da se osnuje „javni zavod za nabavu maloga posjeda za iseljenike, koji se vraćaju u domovinu“ („Istituto pubblico per l'acquisto della proprietà a favore dei reduci dalla emigrazione“); ovo bi baš bio jedan odsjek banke rada i kooperacije, kakvu sam ja bio zamislio. Kad se naime naši iseljenici vraćaju u domovinu, tad više puta skupo plaćaju polje i livade, vinograde i maslinjake, koje su bili prisiljeni da ostave; a i kod ledina znade se danas spekulirati — osobito sa strane lihvara — pred licem naših „Amerikanaca“, koji su kadkad prisiljeni, da skupo plate i komadić zemlje, eda dodju do svoje kućice i baštine u rodnomu mjestu. S toga nam je dužnost, da ovim „dobročiniteljima domovine izvan domovine“, ki ji ostaju vjerni sinovi domovine, te ju obogate i počaste, — da njima olakotimo nabavu svakoga pedja zemlje, koju željno traže. Mislili smo, da će u tu svrhu biti dostatna novčana udruženja; nego se iz prakse pokazalo, da je uprav za taj posao potrebit jedan posebni javni zavod.

Drugo je pak pitanje, koje treba da se riješi u odnosu sa činjenicom, što se po nekim predjelima, radi vrsti tla i položaja zemljišta, ne mogu mali posjedi uspješno obradivati, ako nijesu zemljoradnici udruženi u jake poljo-

privredne organizacije, u kojim jedan drugomu pomaže, pozajmljuje strojeve i t. d. Ima već krajeva, u kojim postoje t. z. „kolektivni najmi“ („affittanze collettive“), koje će bit uputno da so postepeno preobraze u kolektivne posjede udruženih seljaka. U ovom se pravcu obavljaju izvidi, koje je pokrenuo naš drug Raineri, jedan od apoštola ove nove reforme. U glavnom se ima da time postigne ovo: da se udome na jednom stalnom mjestu oni zemljoradnici, koji sada lutaju po tuđim nadnicama.

Gospodje i gospodo — eto, ovo su moje želje, kroz koje pred sobom vidim: Italiju-agrarnu u boljem stanju, jaču i mirniju, u kojoj će se veliki i srednji posjednici, koji znadu sami po sebi raditi, udružiti sa malim zemljoradnicama-posjednicama, zadovoljnim u svojim seoskim kolibama, gdje će zahvaljivati Bogu i državi za otkup i slobodu. Vidim: Italiju-gospodarsku sa puno više proizvoda iz zemlje; Italiju-financijsku sa znatno više prihoda; Italiju-socijalnu, sa što jačim vezom solidarnosti između cijeloga pučanstva; takova će solidarnost vezati siromahe i bogate, jakoga i slabiće, učene i neuke, da se lakše izjednačuju i jedan drugomu približuju.

Sinovi ovakove Italije bit će jači, da je vojskom brane baš onako, kako su mali zemljoradnici u staro doba obranili stari Rim. Ako u to doba Italija u politici bude zastupana od poslanika, koji većinom potječu iz seljačkih i težačkih krugova, pa u sabornici bude manje odvjetnika i profesora, bit će možda tada zakoni tanji, ali bolji, jednostavniji, ali temeljitiji — prama pravom stanju stvari: osnivati će se tada zakoni baš na granitskoj podlozi istine, kako se osnivala zemlja na našim ocima. A nije li zar poznato, da je bilo između osloboditelja naše domovine, i baš u prvim redovima, čisto seoskih sinova! Cavour i Garibaldi, ova dva najveća činioca slobode i nezavisnosti naše, bili su nadahnuti na selu na velika djela;

oba su sa sela pohitili: Camillo Cavour, da se sa diplomatskim uspjesima podigne do dobroga genija domovine; Giuseppe Garibaldi da doprinese divnom ujedinjenju naše domovine, mile nam Italije — onim istim rukama, koje je motikom i kosijerom na Kapreri, pri poljskim radnjama, bio našuljio.

Baš ovi ljudi, u kojima će se kroz vjekove gledati trajni simbol najviših kreposti našega plemena, neka nam služe izgledom i dokazom, da baš seljački posjed veže čovjeka uz prirodu, i da uprav iz ovakoga veza potječu one najveće i vječite kreposti, kojim i ljudi skoro čudesa prave te prirodom ravnaju“.

Hrvati i Slovenci, ugledajmo se!

M. O.

Ustanovitev

„Avstrijske prodajne družbe za kmetijske pridelke“ na Dunaju.

Na dunajskem trgu so se pokazale z ozirom na preskrbo s sadjem, zelenjavo, krompirjem in zeljem tako občutne napake, da se producentje dunajskega trga većinoma ogibljejo. Preskrba mesta z živili je torej slaba. Vzrok tega nasprotstva, da dobe producentje na dunajskem trgu samo najnižje cene za svoje izdelke, dočim trpe konsumentje vsled velike draginje, so zlasti brezmejno omahovanje v uvozu in zato tudi v ceni in prekupei, pa tudi neugodne kreditne razmere.

Te neugodne razmere v preskrbi so dale povod, da se je ustanovila sedaj obstoječa družba z omejeno zavezo „Avstrijska kmetijska posredovalnica za prodajo“. Ta družba, ki se je kot privatno podjetje bavila s komisijsko prodajo sadja in zelenjave, je že dozdej kljub omejenemu delokrogu nekaj, čeprav le malo storila za zboljšanje v uvodu opisanih napak na dunajskem trgu. Zboljšanje razmer, ki bi bilo za dunajski trg izdatno, bi moglo povzročiti samo veliko večje podjetje, ki bi imelo

podlago v producentih samih in razpolagalo z večjimi denarnimi sredstvi kakor imenovano privatno podjetje. Tako trgovsko podjetje večjega obsega bi moglo razpolagati s primerno množino blaga in ga oddajati za producentom primerne in za konsumente ne previsoke cene.

Zato je poljedelsko ministerstvo nedavno sprožilo misel, naj organizacije kmečkih producentov in posamezni kmetovalci osnujejo novo družbo za vnovčenje kmetijskih izdelkov konsumentom v mestih. V ta namen sestavljeni odbor se je najprej posvetoval o vsem potrebnem, potem je „Splošna zveza kmetijskih zadrug v Avstriji“, ki je na prošnjo poljedelskega ministerstva prevzela predpriprave za ustanovitev nove družbe, povabila glavne kmetijske korporacije in zadrugne zveze na razgovor o tej zadevi dne 2. junija t. l. na Dunaj. Pri tem razgovoru, ki so se ga udeležili zastopniki poljedelskega ministerstva in skoro vseh vabljenih korporacij iz skoraj vseh avstrijskih dežel, so kmetje, producentje in njih zastopnice misel o ustanovitvi nameravane družbe soglasno odobrili in naprosili Splošno zvezo, da naj ukrene vse potrebno, da se družba kmalu ustanovi. Istočasno se je obravnaval načrt pravil za družbo z omejeno zavezo in posamezne korporacije so izrazile svoje želje.

Ko so potem dospele pristopnice predvsem interesiranih korporacij in posameznih poljedelcev, ko je bil z vplačanimi deleži zagotovljen za prvo dobo potrebni obratni kapital, ko se je napravila potrebna trgovska zveza z večjim bančnim zavodom in sporazum s prej omenjeno „Avstrijsko kmetijsko posredovalnico za prodajo“, da bo ta likvidirala in prepustila svojo trgovino novoustanovljeni družbi, tedaj se je mogla izvršiti ustanovitev nove družbe.

Na povabilo „Splošne zveze kmetijskih zadrug v Avstriji“ so se zbrali 14. avgusta v njeni posvetovalnici na Dunaju člani, oziroma njihovi zastopniki in nova družba se je v postavni obliki konstituirala.

Firma družbe se glasi „Avstrijska prodajna družba za kmetijske pridelke, družba z omejeno zavezo“. Svoj sedež ima na Dunaju in je upravičena ustanavljati podružnice tudi izven Dunaja.

Družba ima namen vnovčevati kmetijske pridelke, kakor tudi zboljšati in znižati cene v preskrbi z živili za mesto Dunaj in druge konzumne trge.

Sredstva za doseg tega namena so zlasti:

1. Ustanavljanje prodajalen in zalog kmetijskih pridelkov na Dunaju in v drugih konzumnih središčih;

2. predvsem komisijonska prodaja kmetijskih pridelkov, kakor sadja, vsakovrstnih zelenjav, krompirja, sočivja, surovega masla, sira, jajec, perutnine itd.;

3. konzerviranje in drugačno predelovanje prej imenovanih pridelkov, najemanje, nabava in ustanavljanje naprav za te namene ali morebitno udeleževanje pri njih;

4. izpolnjenje in zvišanje kmetijske produkcije z ustanavljanjem in organizacijo primernih producentskih zvez, podpiranjem teh organizacij kakor tudi posameznih producentov, s poučevanjem kmetskih producentskih krogov o primernem izdelovanju, sortiranju in zavijanju kmetijskih pridelkov in ustanavljanjem postaj za sprejemanje blaga v vseh produkcijskih krajih.

Člani nadzorstva so:

Dr. Pavel baron Störek, predsednik „Splošne zveze kmetijskih zadrug v Avstriji“, Dunaj (predsednik).

Evgen grof Brajda, posestnik v Loosdorfu pri Melku, podpredsednik nižjeavstrijskega deželnega kulturnega sveta, predsednik Prve dunajske velike klavnice (podpredsednik).

Vladni svetnik Viljem Lauche, ravnatelj dvornega vrta, ravnatelj višje sadjarske in vrtnarske šole v Eisgrubu.

Cesarski svetnik Jurij Stern, ravnatelj C. kr. priv. avstrijske deželske banke na Dunaju.

Dr. Edvard Türk, deželni poslanec, predsednik Zveze kmetijskih zadrug v Šleziji, Bielitz.

Cesarski svetnik Ivan Maša, tajnik češke sekcije deželnega kulturnega sveta v Brnu.

Cesarski svetnik Ludvik Liebmayer, ravnatelj Nižjeavstrijske kmetijske zadružne centralne blagajne, Dunaj.

Dr. Kurt Schlechner, ravnatelj in generalni tajnik c. kr. vrtnarske družbe na Dunaju.

Franc Barta, posestnik v Gradcu.

Pij baron Twickel, posestnik v Mariboru ob Dravi.

Dr. Avgust Rodakiewicz, ravnatelj Galiske vnovčevalne zadruge za jajca in perutnino v Lvovu.

Silvester Herasymowycz, ravnatelj Deželne zveze kmetijskih trgovskih zadrug v Lvovu.

In namestniki:

Franc Hoffmann, ravnatelj Nižjeavstrijske mlekarne, Dunaj.

Rudolf Feichtinger, tajnik deželnega kulturnega sveta za Tirolsko v Inomostu.

Za revizorje sta bila izvoljena:

Ludvik Fischer, uradnik C. kr. priv. Avstrijske deželne banke na Dunaju.

Ferdinand König, ravnatelj „Osrednje zveze nemških kmetijskih zadrug na Moravskem in v Šleziji, Brno.

In za namestnika:

Gustav Schlauer, šolski ravnatelj in podpredsednik Zveze kmetijskih zadrug v Šleziji, Alt-Bielitz.

Za poslovodje sta bila imenovana:

Jožef Spieler in Herman Brunner na Dunaju, za prokurista: Ervin pl. Felsenberg.

Glavnični kapital družbin znaša 190.000 kron in je vplačan v gotovini. Po sklepu občnega zbora se morajo vplačati po potrebi doplačila do tretine temeljnih vlog. Poljedelsko ministerstvo je družbo gmotno v toliko podprlo, da je kot podpora izplačalo v likvidacijo stopivši starejši družbi „Avstrijski kmetijski posredovalnici za prodajo“ znesek, ki ga je

zahtevala za prepustitev trgovine. Zato je tudi po pravilih poljedelskemu ministerstvu dana pravica kontrolirati poslovanje in obrat družbe in zastopstvo pri občnih zborih in nadzorstvenih sejah.

Obratovati je začela nova družba 1. septembra. Družbina pisarna je na Dumaju 3. okraj, Landstrasse Hauptstrasse 3 in poslovni prostori na Dunaju 3. okraj, mestna velika tržnica.

Nova družba se bo bavila predvsem s komisijonsko prodajo od kmetijskih producentov in njihovih organizacij doposlanega blaga, in sicer najprej sadja, zelenjav in krompirja; polagoma bo razširila prodajo tudi na druge izdelke, kot sočivje, surovo maslo, sir, perutnino, jajca itd. Samoobsebi je umevno, da morejo dopošiljati blago družbi ne samo družbeni člani in člani včlanjenih korporacij ampak tudi vsi drugi kmetje in kmetijske zadrugе in druge družbe v Avstriji, čeprav niso člani družbe. Pričakuje se tudi, da bodo to priliko v velikem obsegu porabili, ker so člani, ki tvorijo družbo, taki, da zaslužijo največje zaupanje in jamčijo, da bo poslovanje zanesljivo in pravilno. Brez dvoma se bo tudi število članov v kratkem času še pomnožilo, ko se kmetijski krogi prepričajo, da je ustanovitev te nove družbe in njeno poslovanje kmetijstvu v prid. Nič manj ne bo nova družba koristila mestni preskrbi z živili, ker se bodo zgoraj omenjene različne napake večinoma dale odpraviti. Za vse slučaje je kar najtesnejša zveza producentov in konsumentov sedaj na tem polju omogočena. Zato pozdravljamo ta najnovejši napredek na polju kmetijske organizacije najtopleje in upamo, da bo trgovski razvoj in uspeh pri podjetju najlepši.

Vestnik Zadružne zveze.

Pozor zaradi pridobninskega davka! Zadrugi zvezi so nekatere članice poslale v pregled pridobninske plačilne naloge za l. 1943. Prepričali smo se, da pri nekaterih davčnih oblastih še ne

poznajo določb zakona z dne 3. januarja 1913, drž. zak. št. 5. O tem zakonu smo razpravljali v 5. in 6. številki letošnjega „Narodnega Gospodarja“ in smo že tedaj opozarjali na dokaj velike davčne ugodnosti, katere je prinesel ta zakon zadrugam vseh vrst. Onim zadrugam, katerim bi davčne oblasti hotele pridobnino odmeriti po starem zakonu iz l. 1896, bi se delala krivica. Da se obvarujejo škode, je v njih lastnem interesu, da pridobninski plačilni nalog takoj po prejemu pošljejo v pregled Zvezi. Zvezina pisarna bo plačilne naloge pregledala in če se bo videlo, da davčna oblast v kakem slučaju ni pravilno ravnala, se bo zadrugi napravil priziv.

Ob tej priliki opozarjamo zadrugе še na nekaj drugega, kar bi se sicer na videz zdelo malenkostno, pa lahko v danem slučaju povzroči zadrugi občutno škodo. Na vsak pridobninski nalog priporočamo namreč vselej napisati datum, kedaj je bil zadrugi izročen. Ta datum je važen radi tega, ker se od tega dne naprej računa rok za vložitev priziva, ki znaša 30 dni. Če se omenjeni datum takoj ne napiše, se kasneje lahko pozabi in tako se utegne pripetiti, da se zamudi rok za vložitev priziva.

Računske zaključke za l. 1912 in prepis zapisnika o občnem zboru nekatere članice še doslej niso poslale Zvezi. Da ne bo nepotrebnih urgenc, prosimo tem potom dotične članice, da čimprej dpošljejo Zvezi te listine.

Gospodarski pregled.

Na kmetijski šoli na Grmu se prične novo šolsko leto z mesecem novembrom. Učenci se sprejemajo v zimsko šolo in v letno šolo. Zimska šola traja dve zimi od novembra do konca marca in je namenjena sinovom iz živinorejskih in poljedelskih krajev. Letna šola traja eno leto od novembra do konca oktobra in je namenjena sinovom iz vinorodnih krajev. Pouk je brezplačen. Plačujoči učenci plačujejo za hrano, stanovanje, kurjavo in svečavo 30 K na mesec. Za sinove kranjskih posesestnikov se dobe prosta mesta. Prošnje za sprejem in za prosta mesta je vložiti zadnji čas do 15. septembra t. l. na ravnateljstvo šole.

Domači obrti in kmečki stan. Domači obrti gredo nazaj. Mestne tovarne vabijo ljudi z dežele v mesto. Vojaška leta vzbude v fantih ljubezen do mestnega življenja, na kmetih je slabo poskrbljeno za zabavo. Večkrat se domačim obrtnikom na kmetih tudi krivica godi. Ker so ločeni

drug od drugega, nepoučeni, brez organizacije, navezani na dom, jih trgovci, ki kupčujejo z njihovimi izdelki, mnogokrat silno odirajo. Domači obrtniki delajo večkrat za tako nizke plače, da bi človek ne vrjel. Najbolj pa tlači domače obrtnike na deželi spoznanje, da ne bodo mogli nikoli gospodarsko napredovati. Obrtnik vidi okoli in okoli kmečke gospodarje, neodvisne kot more biti samo samostojen kmečki gospodar, vidi zraven, da s svojimi dohodki ne bo prišel nikoli do takega grunta in s tem do neodvisnosti, ker je na kmetih vsak, kdor nima svojega posestva kolikor toliko odvisen, ob enem vidi in čuti, da je najmanjši, najslabši, zadnji v vasi, in to ga tare. Organizirani delavci v mestu ima vse drugačno samozavest. Okoli sebe ima celo četo tovarišev z močno vero vase. Vidi jih pa še nešteto okrog sebe, ki so šibkejši kot on sam, to mu veča samozavest. Obenem mu nudi organizacija dovolj prilike, da se izkaže, odlikuje in napreduje. Kadar pride tak delavec iz mesta nazaj na kmete, se še malo bolj baha, kot je treba, malo požvenketa z denarjem v žepu, pokaže na obleko, ki je narejena po najnovejši modi, pove nekoliko gosposkih izrazov, par vrstic socialnodemokratskega evangelija, pa je nepremagljiv. Mestni sijaj, ki ga je tako bore malo, se hodi košatit v vsej svoji bahavosti na kmete, revščina in nadloga, ki presega v mestu vse meje, se pa skriva tako skrbno, da jo odkrije in bridko občuti priseljenec s kmetov šele, ko je že enkrat preslab za vrnitev na kmete.

Ohranitev domačih obrtov je važna. Vedno slišimo tožbe o pomanjkanju kmečkih delavcev. Najbolj kočljivo je, ker kmet ne more dati delavcem stalnega dela. Ob žetvi, setvi in košnji rabi mnogo delavnih moči, sicer pa vsem nima dati dela in plače. Kjer je razširjen kak obrt, imajo ljudje tukaj delo, kadar ga ni na polju. Za delavce je silno zdravo, če včasih zamenjajo delo v nezračni sobi ali delavnici z delom na polju.

Pospesevanje domačih obrtov na deželi ni samo važna zahteva agrarne politike, ampak je tudi v interesu splošnosti. Izkušnja kaže, da krepki, močni delavci, ki pridejo s kmetov v mesto, tu oslabe; otroci so komaj sence očetovske sile. V treh generacijah rod izhira in izgine. Mesta nam žro naše ljudi. Če se ne bi ljudje stalno selili v mesta, bi število prebivalstva v njih zelo padalo. Dežela je neusahljivi vir narodovega obstanka in napredka. Interes naroda in države zahteva, da se ta reservoir ohrani in razširi. Razširjeni domači obrti pomenijo razširjenje tega reservoirja in krepko oporo kmečkega stanu. Pomankanje stanovanj v velikih

mestih in prazne hiše po deželi nič dobrega ne pomenijo.

Zadružni pregled.

Gospodarsko - ustavni odsek katoliškega shoda. Današnji Narodni Gospodar prinaša celoten referat g. nadrevizorja Vl. Pušenjaka o zadružništvu, v prihodnjih številkah priobčimo referate o stanovski organizaciji kmečkega stanu, o razkosavanju zemljišč, o stanovanjskem vprašanju in o notranji kolonizaciji z resolucijami vred.

Dve napaki je imel ta odsek, namreč, da se je vršil ob času, ko so zborovali tudi drugi zelo zanimivi in važni odseki in, ko je bil že marsikdo truden in naveličan samega poslušanja in to, da se je razšel. Tak odsek bi bil pri nas potreben kot trajna organizacija. Delal bi znanstveno podlago za politično delo, zbiral in kritično presojal bi tozadevno gradivo in stavil cilje za bodočnost. Narodni Gospodar bi mu bil z velikim veseljem za glasilo.

Saj imamo dovolj ljudi, samo zberimo se!

Novejši razvoj kmetijskega zadružništva, spisal prof. dr. Wygodzinski. V Helwigovi založbi v Hanovru je izšla knjižica, v kateri znani strokovnjak v zadružništvu podaja sliko sedanjega nemškega zadružništva in obravnava nekatere nove probleme. Po številu je Nemčija glede zadružništva prva, relativno pa jo prekašata Danska in Švica; zlasti kreditne zadruge so močno razširjene. Polovica kmečkih gospodarjev je organizirana v zadrugah. In ta mogočen razvoj stavi nove naloge, zlasti je potrebna večja izobrazba zadrugarjev. Pisatelj povdarja, da se je od početka moderne kmetijske vede sem kazalo enostransko precejevanje tehnične izobrazbe in premajhno upoštevanje gospodarsko-trgovske plati; gospodarske vede so pastorka kmetijskih šol. Premalo se goji narodnogospodarska veda, nauk o modernem denarnem, kreditnem in bančnem gospodarstvu. Te reči morajo najprej v visoke šole in potem po zimskih tečajih med člane načelstev in nadzorstev pri kmečkih zadrugah. To velja tudi za nas. Tudi mi to plat preveč zane-marjamo. Vsaj vsaka boljša hranilnica in posojilnica bi morala skrbeti za predavanja v teh rečeh. Dalje obravnava Wygodzinski revizijsko vprašanje in izraža pomisleke proti novi določbi našega načrta za novi zadružni zakon, po katerem bo sodišče lahko prisililo nadzorstvo s kaznijo, da bo odstranilo gra-jane napake. Zadružna samostojnost in samoodgo-

vornost bi pri tem trpela. Centralne kase, zadrugištvo in razdolževanje, nakupovalna in konsumna društva, preskrba velikih mest z živili in zadrugištvo in notranja kolonizacija so daljna poglavja zanimive knjižice.

Živinorejskim zadrugam! Prihaja zopet čas, ko se bodo pričela predavanja ob nedeljah in praznikih. Zadruge, ki želijo predavanj, naj se čimprej oglase zanje, da bode mogoče vsem prošnjam pravočasno ustreči. Nikakor ni mogoče prošnji za predavanje ustreči, ako se le par dni poprej oglasi. Oglasiti se je treba vsaj 14 dni, še boljše 3 tedne poprej, da je mogoče vsem željam pravočasno ustreči. Večkrat je predavatelj za vse nedelje v mesecu že oddan in lahko nastanejo neprimilike, ako se zadnji čas nujno prosi za predavatelja. Da se vsem neprimilikam izognemo, naj vsaka zadruga vpoštevata sledeče:

Za predavanja naj se oglasi prej ko mogoče. Navede naj se, ob kakšnem času naj se priredi predavanje (dopoldne ali popoldne), ob kateri uri, v katerih prostorih. Kaj se želi, da se predava.

Predava se lahko o sledečih predmetih. Živinoreja: o pasmah, o izbiri živine za plemo, o reji telet, o krmljenju, o prebavljanju, o redilnih snoveh, o pravilni sestavi in mešanju krmil, o različnih krmilih in njih vrednosti, o oskrbovanju živine, o pašništvu, o gnoju in gnojnici, popravi hlevov, o pridelovanju krme, o gnojenju z domačim in umetnim gnojem. Prašičereja: pomen prašičereje v kmetijstvu, razne pasme, način reje, škodljivost krvnega sorodstva v prašičereji, pripravljanje krme za prašiče, sestava krmil za prašiče, redilna vrednost posameznih krmil; naravno krmljenje prašičev, oskrbovanje brejih svinj in sesajočih pujskov; krmljenje pujskov, pitanje prašičev; uredba svinjakov, tekališča in pašniki za prašiče, razlaga zlatih pravil za prašičereja.

Mlekarstvo: kako je poznati kravo mlekarico; razni uplivi na mlečnost krav, upliv oskrbovanja in krmljenja, zlasti snaženja; pravilna molža; cejenje mleka, shranjevanje mleka, poraba mleka; posnemanje na razne načine; pripravljanje smetane za pinjenje, pinjenje, različne pinje. O pranju, modeliranju, zavijanju, shranjevanju, odpošiljanju in kuhanju masla; razne mlečne bolezni in njih vzroki; mlečne bakterije in njih pomen v mlekarstvu.

Da bode imelo predavanje največji uspeh, je potreba, da se poskrbi za obilno udeležbo, povabijo naj se gospodarji in gospodinje, fantje in dekleta, ki imajo že smisel za kmetijstvo. Po predavanju se otvori razgovor, da se vsakomur lahko pojasni,

če kaj ni razumel. Ti razgovori vzbujajo vedno največjo pozornost in so po večini jako zanimivi.
Fr. Krištof.

Avstrijska razstava za plemensko in vprežno živino, ki se bo vršila na Dunaju od 12. do 14. septembra t. l., bo nudila pregledno sliko živinorejskih razmer v Avstriji. Razstavljenih bo nad 700 goved, ravno toliko prašičev, ovac in koz iz vseh delov monarhije. Tudi za oddelek perutnine in domačih zajcev je priglašena bogata udeležba. Za premije je pripravljenih 30.000 K, poleg tega se bodo delile tudi državne častne diplome, kolajne in častna darila. Večina razstavljenih živali bo na prodaj. S to razstavo bo združena razstava vsakovrstnih kmetijskih strojev.

V nedeljo dne 14. septembra ob 10. dopoldne bo v poslopju cirkusa Busch, Dunaj II. okraj, Ausstellungsstrasse, avstrijski živinorejski shod, na katerega se vabijo vse kmetijske organizacije, kot deželni kulturni sveti, kmetijske družbe, živinorejske zveze in zadruge kakor tudi posamezni živinorejci in interesentje. Pojasnila daje za vse te prireditve generalni sekretariat c. kr. kmetijske družbe na Dunaju I. okraj, Schauflegasse 6. Prodajo izvršuje „Splošna avstrijska družba za vnovčenje živine“ na Dunaju.

Vabilo na IX. redni občni zbor

Hranilnice in posojilnice na Čatežu,

reg. zadr. z neom. zav.

ki se bo vršil 21. septembra t. l. ob pol 4. uri popoldne v društveni pisarni.

Dnevni red:

1. Poročilo nadzorstva.
2. Poročilo načelstva.
3. Odobritev računskega zaključka za leto 1912.
4. Volitev načelstva.
5. Volitev nadzorstva.
6. Slučajnosti.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, zboruje pol ure pozneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrugišnikov. Načelstvo.

Vabilo na izredni občni zbor

Hranilnice in posojilnice v Kranju,

registrovane zadruge z neomejeno zavezo,

ki se bo vršil dne 18. septembra 1913 ob 11. uri dopoldne v posojilničnih prostorih.

Dnevni red:

1. Prememba pravil.
2. Volitev enega člana načelstva.
3. Volitev enega člana nadzorstva.

Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in po istem dnevnem redu drug občni zbor, ki bo veljavno sklepal ne glede na število navzočih zadrugišnikov.

Bilanca

**Posojilnice in hranilnice
v Sv. Križu pri Litiji,**

reg. zadruga z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	130.290-18
Tekoči račun z Zvezo . .	102.923-—
Inventar premični	84-68
Zaostale obresti posojil . .	4.009-27
Delež pri Zadružni zvezi . .	1.000-—
Delež pri Ljud. posojilnici .	4-—
Gotovina 31. decembra 1912	49-—
Skupaj	238.360-13
Pasiva.	K
Deleži	806-—
Hranilne vloge s kapitalizo-	
vanimi obrestmi	231.570-91
Predplačane obresti posojil .	652-13
Dolg za pošt. in znamke . .	3-63
Rezervni zaklad	4.044-21
Čisti dobiček	1.283-25
Skupaj	238.360-13
Denarni promet K	303.715-22
Stanje članov začetkom l. 1912 .	401
Prirastlo	26
Odpadlo	24
Stanje koncem l. 1912	403

Bilanca

**Hranilnice in posojilnice
za Sv. Lenart pri Sedmih stu-**
dencih in okolico,

reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	107.711-—
Tekoči račun z Zvezo . . .	167.839-40
Inventar premični	80-43
Zaostale obresti posojil . .	1.861-11
Vrednost tiskovin	14-80
Delež pri „Zadružni zvezi“ .	1.000-—
Menice	14-—
Naložen denar	26.019-—
Obresti istega	358-72
Gotovina 31. decembra 1912	4.192-97
Skupaj	309.091-43
Pasiva.	K
Deleži	1.542-—
Hranilne vloge s kapitalizo-	
vanimi obrestmi	291.030-85
Predplačane obresti posojil .	807-23
Zguba pri Zvezi slov. zadrug	500-—
Nevzdignjeni deleži	346-34
Rezervni zaklad	13.503-65
Čisti dobiček	1.361-36
Skupaj	309.091-43
Denarni promet K	256.085-33
Stanje članov začetkom l. 1912 .	179
Pristopilo	4
Odpadlo	1
Stanje koncem l. 1912	182

Bilanca

**Hranilnice in posojilnice
v Mengšu,**

reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	223.683-10
Tekoči račun z Zvezo . . .	123.764-—
Inventar premični	356-72
Hran. vloga št. 1154 D . . .	11.000-—
Zaostale obresti posojil . .	2.536-04
Obresti deležev	200-—
Delež pri Zadružni zvezi . .	1.000-—
Delež pri Slavniki, zadrugi .	1.000-—
Delež pri Zadružni tiskarni .	1.000-—
Delež pri Ljud. pos. v Ljub.	4-—
Tekoči račun s člani	84.762-21
Gotovina 31. decembra 1912	628-54
Skupaj	450.934-61
Pasiva.	K
Hranilne vloge s kapitalizo-	
vanimi obrestmi	430.709-53
Deleži	1.002-—
Predplačane obresti posojil .	272-93
Rezervni zaklad	17.256-32
Čisti dobiček	1.693-83
Skupaj	450.934-61
Denarni promet	516.575-68
Stanje članov začetkom l. 1912 .	504
Pristopilo	11
Odpadlo	14
Stanje koncem l. 1912	501

Bilanca

**Hranilnice in posojilnice
v Preski,**

reg. zadr. z neomejeno zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	147.016-96
Tekoči račun z Zvezo . . .	30.745-—
Inventar premični	20-—
Zaostale obresti posojil . .	1.222-33
Delež pri „Zadružni zvezi“ .	1.000-—
Naložen denar	1.000-—
Gotovina 31. decembra 1912	2.947-66
Skupaj	183.951-95
Pasiva.	K
Deleži	498-—
Hranilne vloge s kapitalizo-	
vanimi obrestmi	176.495-55
Predplačane obresti posojil .	773-45
Rezervni zaklad	5.085-36
Čisti dobiček	1.099-59
Skupaj	183.951-95
Denarni promet	241.389-82
Stanje članov začetkom l. 1912 .	222
Pristopilo	28
Izstopilo	1
Stanje koncem l. 1912	249

Bilanca

Ljudske hranilnice in posojil-
nice v Celju,

reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	1.600.858-15
Naložen denar	136.546-97
Predjumi v tekočem računu .	1.970-60
Zaostale obresti posojil . .	45.686-43
Zaost. zamud. obr. posojil .	3.537-94
Inventar nepremični	286.978-63
Inventar premični	28.116-98
Zaostala najemina	1.168-32
Gotovina 31. decembra 1912	5.490-61
Skupaj	2.110.354-63
Pasiva.	K
Hran. vloge s kap. obrestmi .	2.076.054-13
Deleži	13.996-—
Neizplačana dividenda . . .	516-04
Za l. 1913 predplač. obresti	
posojil	6.791-99
Rezervni zakladi	10.409-49
Čisti dobiček za l. 1912 . . .	2.586-98
Skupaj	2.110.354-63
Denarni promet K	2.869.441-69
Stanje članov začetkom l. 1912 .	548
Pristopilo	194
Odpadlo	10
Stanje koncem l. 1912	732

Bilanca

**Posojilnice v Sv. Križu pri
Kostanjevici,**

reg. zadr. z neom. zavezo,
z dnem 31. decembra 1912.

Aktiva.	K
Posojila	542.658-43
Inventar premični	129-81
Inventar nepremični	8.214-20
Zaostale obresti posojil . .	9.411-74
Delež pri „Zadružni zvezi“ .	1.000-—
Tekoči račun poštne hranil.	921-81
Gotovina 31. decembra 1912	7.000-96
Skupaj	569.336-95
Pasiva.	K
Deleži	10.604-—
Hranilne vloge s kapitalizo-	
vanimi obrestmi	253.441-25
Tekoči račun z Zvezo . . .	255.552-—
Predplačane obresti posojil .	2.441-91
Dolg za neprem. inventar . .	12.050-—
Rezervni zaklad in pristop . .	30.210-60
Čisti dobiček	5.037-19
Skupaj	569.336-95
Denarni promet K	451.496-40
Stanje članov začetkom l. 1912 .	971
Pristopilo	33
Odpadlo	41
Stanje koncem l. 1912	963